

بررسی و تحلیل تجارت ایران

از طریق موافقت‌نامه‌های تجاری و پیمان‌های منطقه‌ای مطالعه موردی: اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) و سازمان همکاری شانگهای (SCO)

◆ فرشته آبنیکی

دانشجوی دکتری مطالعات روسیه دانشکده مطالعات جهان
دانشگاه تهران

مقدمه

ایران به‌عنوان یکی از کشورهای مهم و استراتژیک در منطقه خاورمیانه، همواره در تلاش بوده روابط تجاری و اقتصادی خود را با دیگر کشورها تقویت نماید و توسعه بخشد. این تلاش‌ها بویژه در شرایط تحریم‌های اقتصادی و فشارهای بین‌المللی از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شوند. موافقت‌نامه‌های تجاری و پیمان‌های منطقه‌ای، ابزارهای کلیدی برای تقویت همکاری‌های اقتصادی و سیاسی با دیگر کشورها هستند و نقش حیاتی در توسعه اقتصادی و کاهش وابستگی به منابع داخلی ایفا می‌کنند.

با توجه به موقعیت جغرافیایی ایران و همسایگی با بازارهای بزرگ اقتصادی، انعقاد و اجرای موفقیت‌آمیز موافقت‌نامه‌های تجاری و پیمان‌های منطقه‌ای می‌تواند فرصتی بی‌نظیر برای کشور فراهم آورد. این موافقت‌نامه‌ها می‌توانند دسترسی به بازارهای جدید، افزایش صادرات، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری‌های نوین را تسهیل کنند؛ اما در مقابل، چالش‌هایی نظیر تحریم‌های بین‌المللی، موانع سیاسی و دیپلماتیک و مسائل اقتصادی داخلی نیز وجود دارند که ممکن است در مسیر تحقق این اهداف موانعی ایجاد کنند. در بررسی تأثیرات پیوستن ایران به موافقت‌نامه‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای، انتخاب اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) و سازمان همکاری شانگهای (SCO) به‌عنوان نمونه‌های مطالعاتی، ناشی از ویژگی‌ها و شرایط خاص این دو پیمان است. در این بخش به دلایل و ضرورت‌های انتخاب این دو پیمان منطقه‌ای

برای مطالعه تأثیرات بر تجارت و اقتصاد ایران پرداخته می‌شود. سپس به بررسی و تحلیل تأثیرات پیوستن ایران به این موافقت‌نامه‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای بر تجارت کشور پرداخته و فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی ایران تحلیل می‌شود.

اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU)

اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) که در سال ۲۰۱۵ تأسیس شد، شامل کشورهای روسیه، بلاروس، قزاقستان، ارمنستان و قرقیزستان است. این اتحادیه با هدف ایجاد یک بازار مشترک و تسهیل تجارت بین اعضا تشکیل شده است. پیوستن ایران به این اتحادیه با هدف کاهش وابستگی به بازارهای غربی و تنوع‌بخشی به بازارهای صادراتی صورت گرفت.

ضرورت عضویت در اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU)

۱. نزدیکی جغرافیایی و همسایگی
یکی از مهم‌ترین دلایل انتخاب اتحادیه

ایران طیف گسترده‌ای از کالاها را از کشورهای عضو EAEU وارد می‌کند که شامل محصولات انرژی (مانند گاز طبیعی و نفت)، محصولات کشاورزی (میوه‌ها و آجیل) و فلزات (مانند مس) می‌شوند. این تنوع نشان‌دهنده نیازهای گسترده و متنوع اقتصاد ایران است. روسیه به‌عنوان بزرگ‌ترین صادرکننده به ایران در میان کشورهای EAEU نقش حیاتی دارد. افزایش واردات از ارمنستان در سال ۲۰۲۲ نیز قابل توجه است و ممکن است نشان‌دهنده تحولات جدید در روابط تجاری ایران با این کشور باشد.

اقتصادی اوراسیا (EAEU) برای بررسی، نزدیکی جغرافیایی و همسایگی ایران با کشورهای عضو این اتحادیه است. کشورهای روسیه، قزاقستان و ارمنستان که اعضای این اتحادیه هستند، در مجاورت ایران قرار دارند و این موضوع می‌تواند به تسهیل تجارت و کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل کمک کند.

۲. فرصت‌های اقتصادی و تجاری

اتحادیه اقتصادی اوراسیا با داشتن بازاری بزرگ و متنوع، فرصت‌های اقتصادی و تجاری مهمی را برای ایران فراهم می‌کند. با پیوستن به این اتحادیه، ایران می‌تواند به بازارهای جدیدی دسترسی پیدا کند و تنوع صادراتی خود را افزایش دهد. این امر می‌تواند به کاهش وابستگی به بازارهای غربی و افزایش درآمدهای صادراتی ایران منجر شود.

۳. کاهش تعرفه‌ها و موانع تجاری

یکی از مزایای پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا، کاهش تعرفه‌ها و موانع تجاری بین

محصولات نه تنها در بخش‌های صنعتی بلکه در زیرساخت‌های اساسی کشورها نیز کاربرد دارند. برخی از کالاهای دیگر مانند تجهیزات راداری، مهمات و چوب نیز در این نقشه درختی دیده می‌شوند، اما ارزش مالی آن‌ها به مراتب کمتر از کالاهای عمده ذکر شده است. باین‌حال، وجود این اقلام نشان‌دهنده تنوع در کالاهای مبادله شده است.

بررسی‌های حاصل از نمودار شماره (۱) نشان می‌دهد که تجارت ایران با EAEU عمدتاً بر روی کالاهای اساسی و حیاتی مانند غلات و محصولات نفتی متمرکز است. این موضوع نشان‌دهنده وابستگی متقابل اقتصادی بین ایران و کشورهای عضو EAEU به کالاهایی است که برای ثبات اقتصادی و امنیت غذایی اهمیت دارند؛ و همچنین روسیه به‌عنوان بزرگ‌ترین شریک تجاری ایران در این مجموعه، نقشی کلیدی در تجارت با ایران دارد. این رابطه احتمالاً به دلایل جغرافیایی، سیاسی و اقتصادی تقویت شده و تحولات ژئوپلیتیکی اخیر، مانند تحریم‌های بین‌المللی و نیاز به همکاری‌های منطقه‌ای، باعث افزایش حجم تجارت بین ایران و روسیه شده است. همان‌طور که در نمودار شماره (۱) مشاهده می‌شود، حجم تجارت در سال‌های مختلف دچار نوسان شده است.

دومین مقصد کالاهای صادراتی ایران که اگرچه سهم کمتری نسبت به روسیه دارد، اما همچنان نقش قابل‌توجهی ایفا می‌کند. کشورهای دیگر مانند ارمنستان، بلاروس و قرقیزستان سهم کمتری در صادرات ایران دارند و نقش آن‌ها در نمودار شماره (۱) بسیار کوچک‌تر است.

نقشه درختی کالاهای مبادله شده در سمت راست نمودار شماره (۱) نشان‌دهنده کالاهایی است که در صادرات ایران به EAEU اهمیت بیشتری دارند و این‌که کدام یک از کالاها بیشترین ارزش مالی را به خود اختصاص داده‌اند.

غلات یکی از مهم‌ترین اقلام مبادله شده است که ارزش مالی قابل‌توجهی دارد. گندم و جو به ترتیب با ارزش ۱۱۰۸/۶ میلیون دلار و ۶۵۸/۹ میلیون دلار سهم بزرگی از تجارت را تشکیل می‌دهند. این موضوع نشان‌دهنده اهمیت استراتژیک این محصولات برای هر دو طرف است. یکی دیگر از اقلام مهم در تجارت بین ایران و EAEU در این بازه زمانی محصولات نفتی و انرژی مانند سوخت و روغن‌های گیاهی است. این اقلام برای اقتصاد ایران که به‌شدت به صادرات نفت وابسته است، بسیار حائز اهمیت هستند. آهن و فولاد نیز بخش مهمی از تجارت را تشکیل می‌دهند که ارزش زیادی دارد. این

اعضا است. این کاهش تعرفه‌ها می‌تواند به افزایش رقابت‌پذیری محصولات ایرانی در بازارهای منطقه‌ای کمک کند و موجب افزایش حجم تجارت بین ایران و کشورهای عضو اتحادیه شود.

۴. همگرایی اقتصادی و همکاری‌های منطقه‌ای

پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌تواند به تقویت همگرایی اقتصادی و همکاری‌های منطقه‌ای بین ایران و سایر اعضای این اتحادیه کمک کند. این همکاری‌ها می‌تواند به توسعه زیرساخت‌های مشترک، افزایش سرمایه‌گذاری‌های متقابل و ارتقاء سطح فناوری در منطقه منجر شوند.

در نمودار شماره (۱) حجم صادرات سالانه ایران به اوراسیا (سمت چپ) نشان می‌دهد که چگونه حجم صادرات ایران با کشورهای عضو EAEU در طول زمان تغییر کرده است. به‌طوری که از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲، حجم صادرات بین ایران و کشورهای عضو EAEU روند کلی صعودی داشته است؛ بویژه در سال ۲۰۲۱، جهشی ناگهانی در حجم صادرات دیده می‌شود که ممکن است نشان‌دهنده عوامل جدید اقتصادی یا سیاسی باشد که روابط تجاری را تقویت کرده‌اند.

روسیه به‌عنوان بزرگ‌ترین مقصد صادراتی ایران در میان کشورهای EAEU، نقش عمده‌ای در نمودار شماره (۱) دارد. قزاقستان

نمودار شماره (۱) صادرات ایران به کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در بازه سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۲۲

است. محصولات کشاورزی مانند میوه‌های خوراکی (مانند کیوی) و آجیل نیز بخشی از واردات ایران را تشکیل می‌دهند. محصولات مسی، بویژه مات مس (copper mattes)، نیز جزو کالاهای وارداتی ایران از EAEU هستند. مس به‌عنوان یک ماده خام مهم در صنایع مختلف ایران کاربرد دارد.

به‌طورکلی نمودار شماره (۲) حاکی از آن است که ایران طیف گسترده‌ای از کالاها را از کشورهای عضو EAEU وارد می‌کند که شامل محصولات انرژی (مانند گاز طبیعی و نفت)، محصولات کشاورزی (میوه‌ها و آجیل) و فلزات (مانند مس) می‌شوند. این تنوع نشان‌دهنده نیازهای گسترده و متنوع اقتصاد ایران است. روسیه به‌عنوان بزرگ‌ترین صادرکننده به ایران در میان کشورهای EAEU نقش حیاتی دارد. افزایش واردات از ارمنستان در سال ۲۰۲۲ نیز قابل‌توجه است و ممکن است نشان‌دهنده تحولات جدید در روابط تجاری ایران با این کشور باشد. سهم قابل‌توجه گازهای طبیعی و نفت در واردات نشان می‌دهد که ایران به شدت به واردات این منابع انرژی از کشورهای عضو EAEU وابسته است. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده نیاز ایران به تنوع بخشیدن به منابع انرژی خود و با بهبود زیرساخت‌های انرژی باشد.

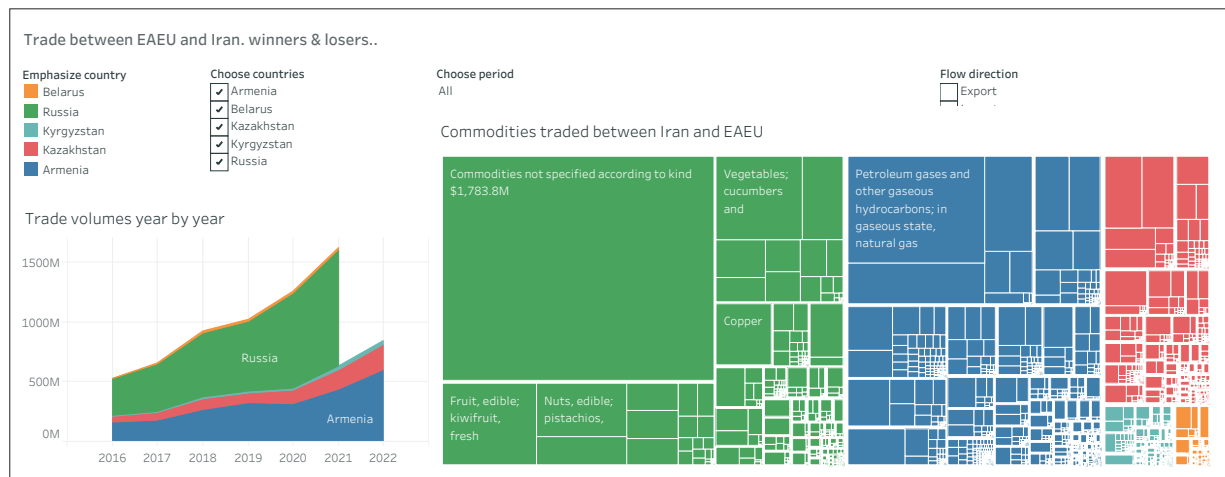
می‌رسد که در سال ۲۰۲۲ سهم آن از واردات به ایران به شدت افزایش یافته است. سهم کشورهای دیگر مانند قزاقستان، بلاروس و قرقیزستان به نسبت کمتر است، اما روند صعودی واردات از این کشورها قابل‌تأمل است.

نمودار شماره (۲) کالاهای وارداتی (سمت راست) کالاهای وارداتی ایران از کشورهای عضو EAEU را بر اساس ارزش مالی نشان می‌دهد. کالاهای مختلف بر اساس سهم خود در واردات نمایش داده شده‌اند و سهم برخی از آن‌ها برجسته‌تر از بقیه است: بزرگ‌ترین دسته در این نمودار، کالاهایی است که به‌طور خاص مشخص نشده‌اند (به ارزش ۱۷۸۳/۸ میلیون دلار). این امر ممکن است نشان‌دهنده تنوع زیادی در واردات ایران از EAEU باشد که تحت دسته‌بندی‌های عمومی قرار گرفته است. گازهای طبیعی با ارزش ۴۳۳/۶ میلیون دلار، این بخش یکی از مهم‌ترین اقلام وارداتی ایران از EAEU است. این امر احتمالاً به دلیل نیاز ایران به گازهای طبیعی برای مصارف داخلی یا صنعتی است. نفت خام و محصولات وابسته به نفت، مانند روغن‌های نفتی نیز بخش بزرگی از واردات را تشکیل می‌دهند که نشان‌دهنده اهمیت انرژی در روابط تجاری ایران با کشورهای عضو EAEU

این نوسانات می‌تواند ناشی از تغییرات در سیاست‌های تجاری، تحریم‌ها، تغییرات قیمت جهانی کالاها و یا دیگر عوامل اقتصادی باشد. با نگاهی دقیق‌تر می‌توان دریافت هرچند که تنوعی در کالاهای مبادله شده دیده می‌شود، اما تمرکز اصلی بر چند محصول کلیدی است. این ممکن است نشان‌دهنده یک نوع وابستگی اقتصادی باشد که در صورت بروز مشکلات در تأمین این اقلام، می‌تواند تأثیرات جدی بر اقتصاد ایران وارد کند.

در نمودار شماره (۲) (سمت چپ) حجم واردات سالانه ایران از کشورهای عضو EAEU از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲ را نشان می‌دهد. این نمودار نشان می‌دهد از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲، واردات ایران از کشورهای عضو EAEU به‌طور مداوم افزایش یافته است. این روند را می‌توان نشان‌دهنده تعمیق روابط تجاری ایران با این اتحادیه در طول زمان در نظر گرفت. روسیه بزرگ‌ترین صادرکننده به ایران در میان کشورهای عضو EAEU است و سهم قابل‌توجهی از واردات ایران را به خود اختصاص داده است. نقش روسیه به‌طور مداوم در حال افزایش بوده است، بویژه در سال‌های اخیر. در نمودار شماره (۲)، ارمنستان (نشان داده شده با رنگ آبی) نیز نقش برجسته‌ای در واردات ایران دارد و به نظر

نمودار شماره (۲) واردات ایران از کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) در بازه سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۲۲

سازمان همکاری شانگهای (SCO)

سازمان همکاری شانگهای (SCO) که در سال ۲۰۰۱ تأسیس شد، شامل کشورهایمانند چین، روسیه، هند، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، تاجیکستان و ازبکستان است. این سازمان بر همکاری‌های اقتصادی، امنیتی و فرهنگی بین اعضا تمرکز دارد. ایران در سال ۲۰۲۱ به‌عنوان عضو دائم این سازمان پذیرفته شد.

سازمان همکاری شانگهای یک نهاد بین‌المللی است که توسط چین (حجم تجارت این کشور با ایران حدود ۱۹ میلیارد دلار است)، قزاقستان (تجارت ۲۰۵ میلیون دلار با ایران دارد)، قرقیزستان (حجم تجارت این کشور با ایران ۵۲ میلیون دلار است)، تاجیکستان (حدود ۵ میلیون دلار با ایران تجارت دارد)، روسیه (حجم تجارت این کشور با ایران بیش از ۵ میلیارد دلار است) و ازبکستان (حجم تجارت این کشور با ایران حدود ۲۶۰ میلیون دلار است) در سال ۲۰۰۱ تأسیس شد. در سال ۲۰۱۷، هند (این کشور ۱۶ میلیارد دلار با ایران تجارت دارد) و پاکستان (حدود دو میلیارد دلار با ایران تجارت دارد) نیز به‌عنوان عضو پذیرفته شدند. ۳ کشور افغانستان، بلاروس و مغولستان، عضو ناظر و ۶ کشور آذربایجان، ارمنستان، پادشاهی کامبوج، نپال، ترکیه و سریلانکا نیز از شرکای گفت‌وگوی آن محسوب می‌شوند.

این سازمان با بهره‌مندی از سه میلیارد جمعیت، بیش از ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی در عرصه جهانی، عضویت چهار قدرت هسته‌ای و دو عضو دائم شورای امنیت، تجربه‌ای منحصر به‌فرد برای کشورمان فراهم کرده است.

با عضویت دائم ایران در پیمان شانگهای، حجم تجارت‌مان با کشورهای عضو، ماهانه در حال افزایش است. قیاس آماری نشان می‌دهد که از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا پایان دی‌ماه ۶۴ میلیون و ۳۱۱ هزار تن کالای غیرنفتی به ارزش ۱۳۸ میلیارد و ۴۷۳ هزار دلار بین ایران و ۱۱ عضو و ناظر سازمان همکاری‌های شانگهای تبادل

شد که نسبت به مدت مشابه سال قبل از لحاظ وزنی ۴۰/۷ درصد و از لحاظ ارزش ۵/۵ درصد رشد داشته است. همچنین صادرات غیرنفتی کشورمان به اعضای سازمان شانگهای در این مدت ۵۴/۵ میلیون تن کالا به ارزش ۱۸ میلیارد دلار بوده که نشانگر رشد یک درصدی ارزش نسبت به مدت مشابه است و ۴۸/۲ درصد وزن و ۴۴/۴ درصدی ارزش کل صادرات است. آمار

با عضویت دائم ایران در پیمان شانگهای، حجم تجارت‌مان با کشورهای عضو، ماهانه در حال افزایش است. قیاس آماری نشان می‌دهد که از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا پایان دی‌ماه ۶۴ میلیون و ۳۱۱ هزار تن کالای غیرنفتی به ارزش ۱۳۸ میلیارد و ۴۷۳ هزار دلار بین ایران و ۱۱ عضو و ناظر سازمان همکاری‌های شانگهای تبادل شد که نسبت به مدت مشابه سال قبل از لحاظ وزنی ۴۰/۷ درصد و از لحاظ ارزش ۵/۵ درصد رشد داشته است. همچنین صادرات غیرنفتی کشورمان به اعضای سازمان شانگهای در این مدت ۵۴/۵ میلیون تن کالا به ارزش ۱۸ میلیارد دلار بوده که نشانگر رشد یک درصدی ارزش نسبت به مدت مشابه است و ۴۸/۲ درصد وزن و ۴۴/۴ درصدی ارزش کل صادرات است.

دیگری که رشد تجارت را نشان می‌دهد مربوط به سال ۱۴۰۱ است. در یازده‌ماهه سال عنوان‌شده بیش از ۵۰ میلیون و ۶۰۳ هزار تن کالا به ارزش ۳۸ میلیارد و ۸۲۹ میلیون و ۴۴۵ هزار دلار بین ایران و ۱۱ کشور عضو سازمان همکاری شانگهای مبادله شد که از این میزان ۴۱ میلیون و ۷۰۳ هزار تن کالا به ارزش ۱۹ میلیارد و ۶۱۳ میلیون دلار، سهم صادرات ایران به این کشورها بوده که در وزن بیش از دو درصد و در ارزش ۶/۴ درصد نسبت به مدت مشابه سال گذشته افزایش داشته و سهم واردات نیز از این میزان تجارت، ۸ میلیون و ۹۰۰ هزار تن کالا به ارزش ۱۹ میلیارد و ۲۱۶ میلیون و ۵۰۰ هزار دلار بوده که با رشد ۷/۷ درصدی در وزن و ۳۳/۴ درصدی در ارزش همراه بوده است. در ۱۱ ماه سال گذشته نزدیک به ۶ میلیارد دلار تجارت غیرنفتی کشورمان با اعضای سازمان شانگهای رشد داشته که نسبت به مدت مشابه ۱۸/۳ درصد افزایش را نشان می‌دهد. همچنین بیشترین میزان رشد در واردات بوده، اما با وجود این، صادرات همچنان بیش از واردات است و تراز تجاری کشورمان با ۱۱ کشور عضو و ناظر سازمان شانگهای مثبت ۳۹۶ میلیون و ۴۴۵ هزار و ۴۶۷ دلار بوده است.

<https://newspaper.ireconomy.ir/261/5/13563>

ضرورت عضویت در سازمان همکاری شانگهای (SCO)

۱. اهمیت ژئوپلیتیکی و امنیتی

سازمان همکاری شانگهای (SCO) یکی از مهم‌ترین سازمان‌های منطقه‌ای در آسیا با تمرکز بر همکاری‌های اقتصادی، امنیتی و فرهنگی است. ایران با پیوستن به این سازمان می‌تواند نقش مؤثری در تقویت امنیت منطقه‌ای و توسعه همکاری‌های اقتصادی ایفا کند. این موضوع بویژه در شرایط کنونی منطقه‌ای و بین‌المللی از اهمیت بالایی برخوردار است.

۲. دسترسی به بازارهای بزرگ آسیایی

سازمان همکاری شانگهای شامل کشورهایی مانند چین، روسیه و هند است که از بزرگ‌ترین اقتصادهای جهان محسوب می‌شوند. پیوستن ایران به این سازمان می‌تواند به دسترسی به بازارهای بزرگ آسیایی کمک کند و فرصت‌های تجاری و اقتصادی جدیدی را برای کشور فراهم آورد. این دسترسی به بازارهای بزرگ می‌تواند به افزایش صادرات غیرنفتی ایران کمک کند و تراز تجاری کشور را بهبود بخشد.

۳. تنوع‌بخشی به شرکای تجاری

یکی از اهداف اصلی ایران در پیوستن به سازمان همکاری شانگهای، تنوع‌بخشی به شرکای تجاری و کاهش وابستگی به بازارهای سنتی است. این سازمان با داشتن

اعضایی از مناطق مختلف آسیا، فرصت‌های جدیدی برای تنوع‌بخشی به صادرات و واردات ایران فراهم می‌کند و می‌تواند به تقویت روابط اقتصادی و تجاری کشور با شرق آسیا منجر شود.

۴. فرصت‌های سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها
سازمان همکاری شانگهای می‌تواند به جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی ایران کمک کند. این سازمان با تمرکز بر توسعه همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های متقابل، می‌تواند به بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل، انرژی و صنعت در ایران کمک کند و به توسعه پایدار کشور منجر شود.

صادرات ایران به سازمان همکاری شانگهای (SCO)

محصولاتی که ایران به کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای صادر می‌کند عبارتند از:

- محصولات نفتی و پتروشیمی: از جمله نفت خام، گاز طبیعی، پلیمرها و محصولات شیمیایی،
- محصولات کشاورزی: از جمله میوه‌ها، سبزیجات و محصولات غذایی فرآوری شده،
- محصولات معدنی: از جمله مس، سنگ آهن و مواد معدنی دیگر،
- محصولات صنعتی: از جمله ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی.

واردات ایران از سازمان همکاری شانگهای (SCO)

ایران از کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای محصولاتی نظیر اقلام زیر وارد می‌کند:

- ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی: از جمله تجهیزات تولید، ماشین‌آلات کشاورزی و صنعتی،
- محصولات الکترونیکی: از جمله تلفن‌های همراه، کامپیوترها و تجهیزات الکترونیکی،
- محصولات شیمیایی و دارویی: از جمله مواد اولیه شیمیایی و داروها،
- محصولات غذایی و کشاورزی: از جمله غلات، دانه‌های روغنی و مواد غذایی فرآوری شده.

چالش‌ها و فرصت‌های عضویت در اتحادیه

اقتصادی اوراسیا و پیمان شانگهای

پیوستن به موافقت‌نامه‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای می‌تواند تجربه‌های موفق را برای کشورها به ارمغان آورد؛ به‌عنوان مثال، ترکیه به‌عنوان یکی از کشورهای همسایه ایران، نمونه‌ای موفق در بهره‌برداری از پیمان‌های منطقه‌ای است. پیوستن ترکیه به اتحادیه گمرکی با اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۵ موجب افزایش چشمگیر تجارت خارجی این کشور شد. صادرات ترکیه از ۲۳ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۵ به بیش از ۱۵۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ رسید. این افزایش صادرات به دلیل دسترسی به بازارهای بزرگ اروپایی، کاهش تعرفه‌ها و تسهیل در فرآیندهای تجاری حاصل شد. ترکیه با استفاده از مزایای عضویت در این اتحادیه توانسته است به یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان و صادرکنندگان محصولات صنعتی و کشاورزی در منطقه تبدیل شود.

همچنین، پیوستن کشورهای جنوب شرق آسیا به اتحادیه آسه‌آن (ASEAN) باعث افزایش همکاری‌های اقتصادی، تجاری و سرمایه‌گذاری بین این کشورها شده است. این همکاری‌ها به توسعه زیرساخت‌های اقتصادی، افزایش تولید و صادرات محصولات صنعتی و کشاورزی و کاهش فقر در این کشورها منجر شده است. مالزی نیز با پیوستن به اتحادیه آسه‌آن (ASEAN) توانست از فرصت‌های تجاری و اقتصادی این پیمان بهره‌برداری کند. حجم تجارت

تأثیرات منفی تحریم‌های اقتصادی را کاهش دهد. از طریق این پیمان‌ها، ایران می‌تواند به بازارهای جدیدی دسترسی پیدا کند و وابستگی به بازارهای تحت تحریم را کاهش دهد.

کلام پایانی

تجارت بین‌المللی به‌عنوان یکی از عوامل مهم در رشد اقتصادی و توسعه پایدار کشورها همواره مورد توجه بوده است. پیوستن ایران به موافقت‌نامه‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای نظیر اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) و سازمان همکاری شانگهای (SCO) می‌تواند نقش مهمی در افزایش تعاملات تجاری و نقش اقتصادی کشور ایفا کند. بررسی آمار و روند تجارت ایران با این پیمان‌ها نشان‌دهنده تأثیرات مثبت این همکاری‌ها بر افزایش صادرات و بهبود تراز تجاری کشور است.

با این حال، برای بهره‌برداری کامل از فرصت‌ها، نیاز به رفع چالش‌های موجود و اتخاذ استراتژی‌های مناسب است. توسعه زیرساخت‌ها، اصلاحات اقتصادی، تقویت روابط دیپلماتیک، تنوع‌بخشی به صادرات و آموزش نیروهای انسانی از جمله اقدامات ضروری هستند که می‌توانند به تحقق این هدف کمک کنند. ایران با استفاده از تجارب موفق کشورهای دیگر و بهره‌برداری هوشمندانه از موافقت‌نامه‌های تجاری و پیمان‌های منطقه‌ای می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی خود و افزایش همکاری‌های بین‌المللی دست یابد.

در نهایت، استفاده از فرصت‌های تجاری و اقتصادی موجود در پیمان‌های منطقه‌ای نظیر EAEU و SCO می‌تواند به توسعه پایدار و افزایش رقابت‌پذیری ایران در بازارهای جهانی کمک کند. این پیمان‌ها می‌توانند به‌عنوان ابزاری برای کاهش وابستگی به بازارهای غربی، افزایش صادرات غیرنفتی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی مورد استفاده قرار گیرند. ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی و پتانسیل‌های اقتصادی خود می‌تواند از این فرصت‌ها به بهترین نحو بهره‌برداری کند و به توسعه پایدار و افزایش رفاه عمومی دست یابد. ♦♦

سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند به جذب سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی کمک کند و به توسعه صنایع مختلف منجر شود. **۳. تقویت صنایع داخلی و صادراتی:** تقویت صنایع داخلی و افزایش رقابت‌پذیری آن‌ها می‌تواند به افزایش صادرات غیرنفتی و کاهش وابستگی به صادرات نفتی کمک کند.

علاوه بر تأثیرات اقتصادی عضویت در اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سازمان همکاری‌های شانگهای می‌توان به تأثیرات سیاسی نظیر موارد زیر اشاره کرد:

۱. **افزایش نفوذ سیاسی:** پیوستن به پیمان‌های منطقه‌ای می‌تواند به افزایش نفوذ سیاسی ایران در منطقه و جهان کمک کند. این پیمان‌ها می‌توانند به تقویت روابط سیاسی و دیپلماتیک بین ایران و کشورهای عضو منجر شوند.

۲. **تقویت همکاری‌های امنیتی:** پیمان‌های منطقه‌ای نظیر پیمان شانگهای می‌توانند به تقویت همکاری‌های امنیتی بین ایران و کشورهای عضو کمک کنند. این همکاری‌ها می‌تواند به افزایش امنیت و ثبات در منطقه منجر شود.

۳. **مقابله با تحریم‌ها:** عضویت در پیمان‌های منطقه‌ای می‌تواند به ایران کمک کند تا

برای بهره‌برداری کامل از فرصت‌ها، نیاز به رفع چالش‌های موجود و اتخاذ استراتژی‌های مناسب است. توسعه زیرساخت‌ها، اصلاحات اقتصادی، تقویت روابط دیپلماتیک، تنوع‌بخشی به صادرات و آموزش نیروهای انسانی از جمله اقدامات ضروری هستند که می‌توانند به تحقق این هدف کمک کنند. ایران با استفاده از تجارب موفق کشورهای دیگر و بهره‌برداری هوشمندانه از موافقت‌نامه‌های تجاری و پیمان‌های منطقه‌ای می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی خود و افزایش همکاری‌های بین‌المللی دست یابد.

خارجی مالزی از ۱۲۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۵ به بیش از ۵۰۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ رسید. این افزایش تجارت به دلیل کاهش تعرفه‌های گمرکی، توسعه زیرساخت‌های لجستیکی و تقویت همکاری‌های اقتصادی بین اعضای آسه‌آن بود.

چالش‌ها:

۱. **تحریم‌های اقتصادی:** تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی علیه ایران یکی از بزرگ‌ترین موانع برای توسعه روابط تجاری و اقتصادی با دیگر کشورهاست. این تحریم‌ها تأثیرات گسترده‌ای بر تمامی بخش‌های اقتصاد ایران از جمله تجارت خارجی، سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری دارند.

۲. **مشکلات ساختاری اقتصادی:** اقتصاد ایران با مشکلات ساختاری نظیر تورم بالا، نرخ بیکاری قابل توجه و وابستگی شدید به نفت روبه‌رو است. این مشکلات ساختاری مانع بزرگی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و توسعه تجارت بین‌المللی است.

۳. **بوروکراسی و قوانین پیچیده:** بوروکراسی پیچیده و قوانین غیر شفاف مانعی برای تجارت خارجی و سرمایه‌گذاری است. این عوامل باعث طولانی شدن فرآیندهای اجرایی و افزایش هزینه‌های تجاری می‌باشند.

۴. **موانع سیاسی و دیپلماتیک:** تنش‌های سیاسی و دیپلماتیک با کشورهای دیگر می‌تواند مانعی برای توسعه روابط تجاری و اقتصادی باشد. این تنش‌ها می‌توانند باعث کاهش اعتماد بین‌المللی و کاهش تعاملات اقتصادی شوند.

فرصت‌ها:

پیوستن به پیمان‌های منطقه‌ای نظیر اتحادیه اقتصادی اوراسیا و پیمان شانگهای می‌تواند فرصت‌های مهمی برای گسترش تجارت و همکاری‌های اقتصادی فراهم کند. **۱. توسعه بازارهای جدید:** توسعه بازارهای جدید در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین می‌تواند به افزایش صادرات ایران کمک کند و وابستگی به بازارهای سنتی را کاهش دهد.

۲. افزایش جذب سرمایه‌گذاری خارجی: ایجاد محیطی پایدار و پیش‌بینی پذیر برای